

ROLA BANKÓW GWARANCYJNYCH W NIEMCZECH W TWORZENIU HARMONIJNEGO ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW Z SEKTORA MŚP

Anna Dąbkowska *

<https://doi.org/10.18778/2391-6478.4.40.02>

THE ROLE OF GERMAN GUARANTEE BANKS IN CREATING HARMONIOUS DEVELOPMENT OF SME COMPANIES

Abstract

The article attempts to examine the role of guarantee banks, whose main objective is to support the development of the competitiveness of SMEs by enabling them to access credit through the granted guarantee, in creating the harmonious development of enterprises in this sector. The first part of the article presents the profile of guarantee banks in Germany and their added value for the economy. In the empirical part, based on data taken from Verband Deutscher Bürgschaftsbanken e.V. their participation in supporting the development of enterprises from the SME sector in the period before and during the COVID-19 pandemic was presented. The analysis shows that guarantee banks increase operational efficiency and contribute to reducing information asymmetry, specializing in credit assessment of enterprises (qualitative rather than quantitative), and at the same time reducing the financial gap. Their activities also have a positive impact on credit institutions, because they take on a large part of the risk. Thanks to their activities, there is a favorable climate in Germany for establishing new enterprises, whose only capital is "specialized know-how" and an innovative venture.

Keywords: guarantee banks, SME companies, credit, credit guarantee.

JEL Class: G21, G23, G28.

* Dr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, e-mail: anna.dabkowska@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0002-9344-1387>

WSTĘP

Sektor przedsiębiorstw MŚP w Niemczech stanowi ważny element gospodarki kraju i nazywany jest często jej motorem, bowiem aż 99,6% wszystkich podmiotów gospodarczych należy właśnie do niego. Przedsiębiorstwa MŚP tworzą miejsca pracy dla 59,2% pracowników zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw, szkolą młodych ludzi, wpływają na konkurencyjność Niemiec poprzez inwestycje i innowacje, a ich udział w tworzeniu PKB wynosi 49% (Eurostat, 2020/2021). Zatem ich kondycja ekonomiczno-finansowa istotnie wpływa na sytuację gospodarczą kraju jako całości.

Ze względu na swoją heterogeniczność sektor MŚP posiada zróżnicowany model biznesowy, a tym samym różne potrzeby kapitałowe. Najczęstszym źródłem finansowania działalności (bieżącej i projektów inwestycyjnych) są środki własne. Jednakże kredyt bankowy, pomimo sukcesywnego rozwoju alternatywnych źródeł finansowania podmiotów gospodarczych MŚP (tj. *crowdfunding*, aniołowie biznesu, *private equity*), stanowi nadal główne źródło finansowania zewnętrznego. Około jedna trzecia projektów inwestycyjnych finansowana jest kredytem bankowym (KfW – Kreditanstalt für Wiederaufbau, 2021). Dodatkowo, w 2020 r. nastąpił wzrost liczby podmiotów, które zaciągnęły kredyt bankowy, wynikający z nagłej potrzeby sfinansowania projektów dostosowujących modele biznesowe do wymogów sanitarnych spowodowanych pandemią COVID-19.

Otrzymanie kredytu w banku wymaga jednak odpowiednich środków finansowych, czy majątku, który miałby stanowić zabezpieczenie kredytu. Wiele podmiotów sektora MŚP, pomimo dobrego pomysłu na rozwój i innowacyjność nie posiada odpowiednich środków, które stanowiłyby zabezpieczenie inwestycji. Z drugiej strony, dla banków finansowanie przedsiębiorstw z tego sektora jest często związane z dużym ryzykiem ze względu na ich ograniczenia zasobowe lub brak historii kredytowej w przypadku nowopowstających podmiotów. Prowadzi to do zaostrzania kryteriów udzielania kredytów (głównie długoterminowych), a często odmowę udzielania kredytu. Niedostateczne zabezpieczenie kredytu od wielu lat wywiera negatywny wpływ na dostępność kredytów dla podmiotów MŚP. Dlatego, aby zwiększyć swobodę w zakresie wspierania przedsiębiorstw MŚP, w wielu krajach utworzono specjalne programy i systemy gwarancyjne. W Niemczech pierwsze takie instytucje powstały w okresie powojennym. Początkowo wypełnienie luki finansowania i zwiększenie dostępu do finansowania kredytem bankowym należało do stowarzyszeń poręczeń kredytowych, które następnie przekształcono w banki gwarancyjne. Obecnie ich zadaniem jest wspieranie rozwoju konkurencyjności przedsiębiorstw MŚP poprzez umożliwienie dostępu do kredytowania udzielając im gwarancji i poręczeń kredytowych. Działalność

banków gwarancyjnych istotnie wpływa na dostępność kredytowania dla przedsiębiorstw MŚP, a tym samym aktywizację gospodarczą przedsiębiorstw, o czym świadczą badania literatury.

Celem artykułu jest zbadanie, jaką rolę pełnią banki gwarancyjne w Niemczech w tworzeniu harmonijnego rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP w okresie stabilności gospodarczej, jak również w okresie niestabilności wywołanej pojawianiem się pandemii COVID-19. W pierwszej części artykułu przedstawiono charakterystykę banków gwarancyjnych w Niemczech oraz ich wartość dodaną dla gospodarki, następnie zaprezentowano rozwój niemieckich przedsiębiorstw MŚP w latach 2012-2020, tak aby w ostatniej części pokazać, jak istotną rolę w rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP, a przy tym i gospodarki, odgrywają banki gwarancyjne. W artykule zaprezentowano również podział ryzyka kredytowego w przypadku kredytu z gwarancją banku gwarancyjnego.

1. BANKI GWARANCYJNE – CHARAKTERYSTYKA, CELE DZIAŁALNOŚCI ORAZ ICH WARTOŚĆ DODANA DLA GOSPODARKI

Banki gwarancyjne w Niemczech, zwane też poręczeniowymi (Gostomski, 2004) czy poręczeń kredytowych (Flejterski i Romiszewska, 2004) są instytucjami kredytowymi (zgodnie z ustawą kredytową w Niemczech (KWG) zorganizowanymi w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością), których głównym celem jest udzielanie gwarancji/poręczeń spłaty krótko-, średnio- i długoterminowych kredytów zaciąganych przez podmioty gospodarcze – głównie przedsiębiorstwa z sektora MŚP i wolnych zawodów, na różne cele związane z prowadzeniem działalności gospodarczej za wyjątkiem kredytów na sfinansowanie programów naprawczych w przedsiębiorstwie.

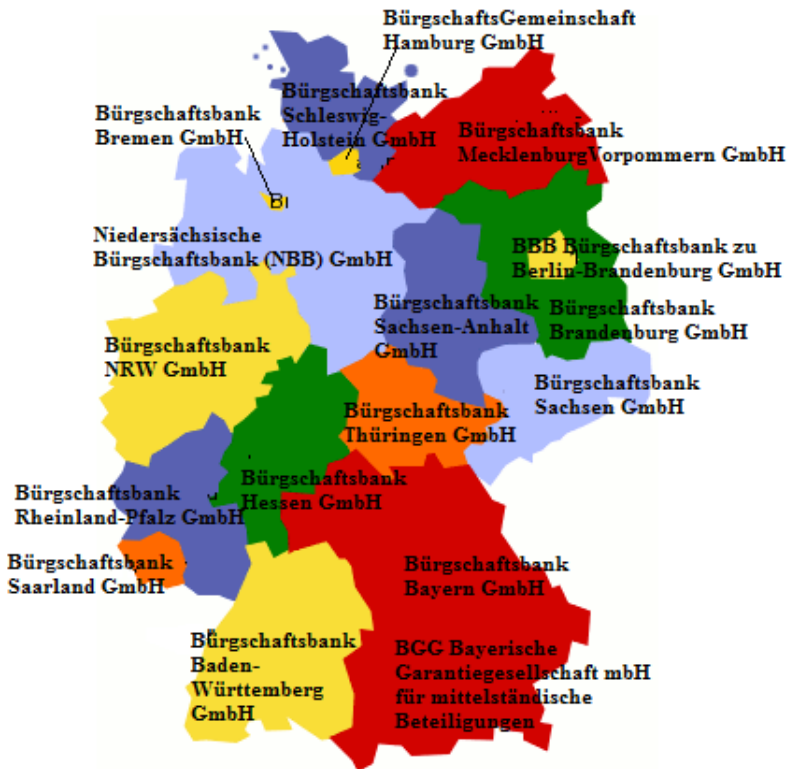
Niemiecki system gwarancji oparty jest na systemie prywatnym, czyli zarządzanym pośrednio przez banki gwarancyjne¹, wspierane przez regwarancje rządu. Historia banków gwarancyjnych w tym kraju sięga lat 50-tych XX w. – wówczas samorządy gospodarcze przy wsparciu instytucji kredytowych, towarzystw ubezpieczeniowych, stowarzyszeń biznesowych, izb gospodarczych, cechów rzemieślniczych czy samorządu terytorialnego (landu) – w mniejszym stopniu tworzyły

---

¹ Istniejące na całym świecie systemy gwarancyjne można podzielić na trzy kategorie:

1. System publiczny – zarządzany przez agencje rządowe, ale ocena kredytowa, zarządzanie ryzykiem i ściąganie wierzytelności spoczywa w rękach instytucji prywatnych.
2. System publiczno-prywatny – w formie instytucji rządowych z udziałem mniejszościowego sektora prywatnego, albo instytucji prywatnych z mniejszościowym udziałem rządu.
3. System prywatny – zarządzany albo bezpośrednio przez stowarzyszenia poręczeń wzajemnych, albo pośrednio przez banki gwarancyjne, z których oba są zwykle wspierane przez regwarancje rządowe (Beck i in., 2010; Cusmano, 2013; Neuberger, 2020).

stowarzyszenia poręczeń kredytowych (niem. *Kreditgarantiegemeinschaft*) poszczególnych gałęzi przemysłu jako prywatne instytucje samopomocowe non-profit. Zakładane były one w poszczególnych landach i miały na celu umożliwienie realizacji projektów inwestycyjnych w powojennych Niemczech, gdy przedsiębiorstwa nie dysponowały środkami pieniężnymi ani majątkiem, który mógłby stanowić zabezpieczenie kredytu. Umożliwienie dostępu do kredytowania poprzez udzielenie gwarancji/poręczeń kredytowych miało wówczas wspierać rozwój konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw i odbudowę Niemiec. Następnie stowarzyszenia poręczeń kredytowych poszczególnych gałęzi przemysłu np. rzemiosła, handlu, hotelarstwa i gastronomii, a nawet ogrodnictwa połączyły się tworząc banki gwarancyjne.

Rysunek 1. Banki gwarancyjne w Niemczech i ich terytorium prowadzonej działalności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w Flyer Bürgschaftsbaken publikowanych przez Verband Deutscher Bürgschaftsbaken e.V. (www1).

Banki gwarancyjne są organizacjami non-profit, tzn. nie wypłacają one dywidendy swoim udziałowcom, a cały wypracowany zysk przekazywany jest na zasilenie kapitału rezerwowego. Ponadto nie muszą płacić podatku z dochodów od podstawowej działalności operacyjnej (Dąbkowska i Flejterski, 2021). Obecnie działalność w Niemczech prowadzi 17 banków gwarancyjnych, w każdym z landów działalność prowadzi przynajmniej jeden bank gwarancyjny (wyjątek stanowi Bawaria – dwa banki gwarancyjne), co zostało przedstawione na rysunku nr 1. Banki te nie konkurują ze sobą, gdyż każdy z nich ma ograniczony obszar działalności wyłącznie do terytorium landu, w którym ma swoją siedzibę.

Banki gwarancyjne udzielając gwarancji/poręczenia przejmują na siebie znaczną część ryzyka (80%), jak prezentuje rysunek nr 2. Jednakże za pomocą regwarancji otrzymywanych ze środków publicznych dzielą je pomiędzy siebie:

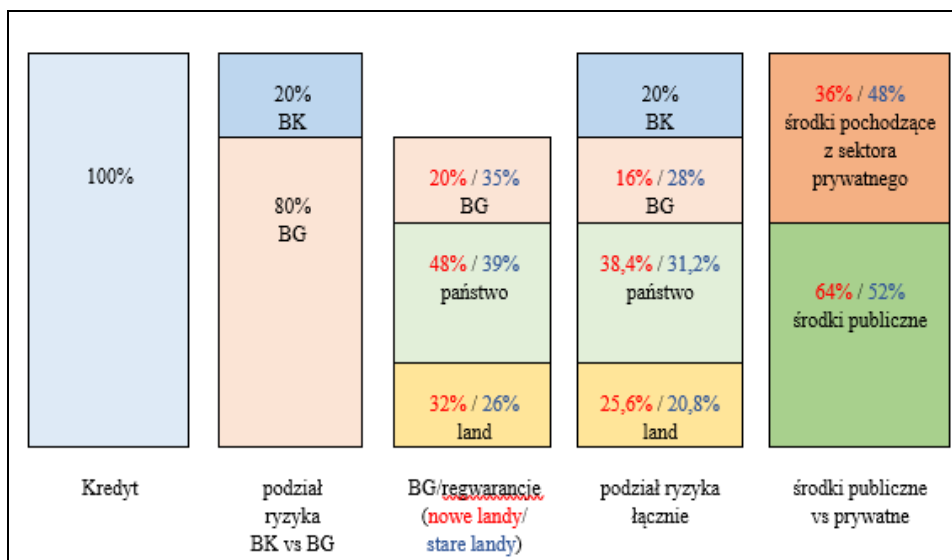
- banki gwarancyjne (20% w nowych i 35% w starych landach),
- państwo (48% w nowych i 39% w starych landach) oraz
- land (32% w nowych i 26% starych landach).

Oznacza to, że sektor prywatny ponosi ryzyko w wysokości odpowiednio 36% w nowych i 48% w starych landach, zaś sektor publiczny w wymiarze 64% w nowych i 52% w starych landach (Dąbkowska i Flejterski, 2021). Pomimo podziału ryzyka, obciążenie finansowe budżetu państwa jest stosunkowo niskie, ponieważ wypłaty regwarancji wymagane są dopiero w sytuacji niespłacenia kredytu przez kredytobiorcę, a koszty informacyjne i administracyjne oceny kredytowej ponosi sektor prywatny (instytucje kredytowe (BK²) i banki gwarancyjne (BG). Banki gwarancyjne pozyskują środki na swoją działalność z:

- regwarancji,
- Kreditanstalt für Wiederaufbau, który udziela im niskoprocentowe kredyty oraz
- kapitału własnego,

---

² Banki komercyjne.

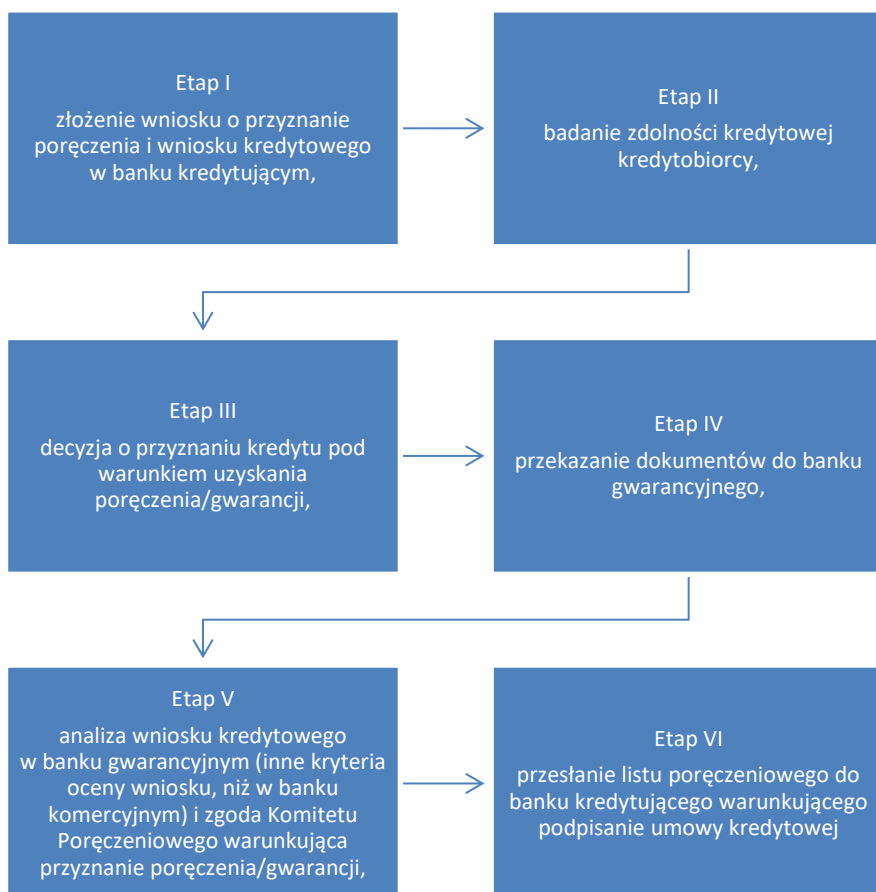

Rysunek 2. Podział ryzyka kredytowego kredytu z gwarancją banku gwarancyjnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Althammer i in., 2011.

Działalność banków gwarancyjnych jest uwarunkowana określonymi ograniczeniami ustalonymi przez organa państwowe. Ograniczenia te dotyczą wysokości i czasu udzielonej gwarancji oraz udziału wartości poręczeń dotyczących spłaty kredytów obrotowych. Dopuszczalna wysokość udzielonej gwarancji może wynosić maksymalnie do 36-krotności funduszy własnych banku gwarancyjnego, zaś okres gwarancji/poręczenia nie może być dłuższy niż 15 lat (wyjątek stanowią kredyty na budowę budynków, wówczas okres gwarancji wynosi 23 lata). Ponadto wartość poręczeń dotycząca spłaty kredytów obrotowych nie może przekraczać 50% wartości całego portfela poręczeń/gwarancji (Gostomski, 2004).

Aby otrzymać gwarancje/poręczenie przedsiębiorstwo musi przedstawić projekt rentownego przedsięwzięcia/inwestycji, który ocenia Komitet Poręczeńiowy (organ banku gwarancyjnego, oprócz zarządu i rady nadzorczej, pełniący funkcje doradcze i bez którego zgody, bank gwarancyjny nie może udzielić gwarancji/poręczenia). Rozpatrując wniosek o udzielenie gwarancji/poręczenia organ banku gwarancyjnego bierze pod uwagę głównie niefinansowe czynniki warunkujące powodzenie przedsięwzięcia, tj. kwalifikacje i doświadczenie przedsiębiorcy, lokalizację przedsiębiorstwa i jego atrakcyjność na rynku. Za udzielenie gwarancji/poręczenia pobierają one opłaty. Procedurę udzielenia gwarancji/poręczenia do kredytu w banku uniwersalnym można podzielić na kilka etapów, co zostało zaprezentowane na rysunku nr 3.

Rysunek 3. Procedura udzielenia gwarancji/poręczenia do kredytu w banku uniwersalnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dąbkowska i Flejterski, 2021.

Banki gwarancyjne w swojej działalności ściśle współpracują z bankami uniwersalnymi, bowiem uzyskanie gwarancji (tzw. *Ausfallbürgschaft*) w banku gwarancyjnym związane jest z otrzymaniem pozytywnej oceny wniosku kredytowego zarówno od banku gwarancyjnego, banku kredytującego (uniwersalnego), jak i od instytucji samorządu gospodarczego, o którego opinii zwraca się bank gwarancyjny. Poza tym, kredytobiorca musi przedstawić zabezpieczenie na pozostałą kwotę kredytu zgodnie z przyjętą praktyką bankową. W sytuacji, gdy kredytobiorca nie jest w stanie spłacić swoich zobowiązań kredytowych względem banku kredytującego, następuje spłata jego zobowiązań przez bank gwarancyjny, ale nie zwalnia to kredytobiorcy z jego zobowiązań, ponieważ zobowiązanie to zostaje przeniesione do banku gwarancyjnego (Dąbkowska i Flejterski, 2021).

Badania literatury dowodzą wysoką mikro- i makroekonomiczną wartość dodaną banków gwarancyjnych, ponieważ zmniejszają one ograniczenia dostępu do kredytowania dla przedsiębiorstw MŚP, który często stanowi istotną barierę rozwoju tych podmiotów (głównie mikro i małych), a tym samym pomagają łagodzić *credit crunch* głównie w okresie kryzysu. Oprócz tego banki gwarancyjne zwiększają efektywność operacyjną i przyczyniają się do zmniejszenia asymetrii informacji (Hennecke i Neuberger, 2020: 64), specjalizując się w ocenie kredytowej przedsiębiorstw (bardziej jakościowej, niż ilościowej), którym udzielią gwarancji/poręczenia (Honohan, 2010). Ponadto o ich wartości dodanej świadczą ich zyski, liczone z udzielenia poręczeń/ gwarancji dla przedsiębiorstw, które bez tego zabezpieczenia nie otrzymałyby kredytowania w banku komercyjnym (Neuberger, 2020: 60–62).

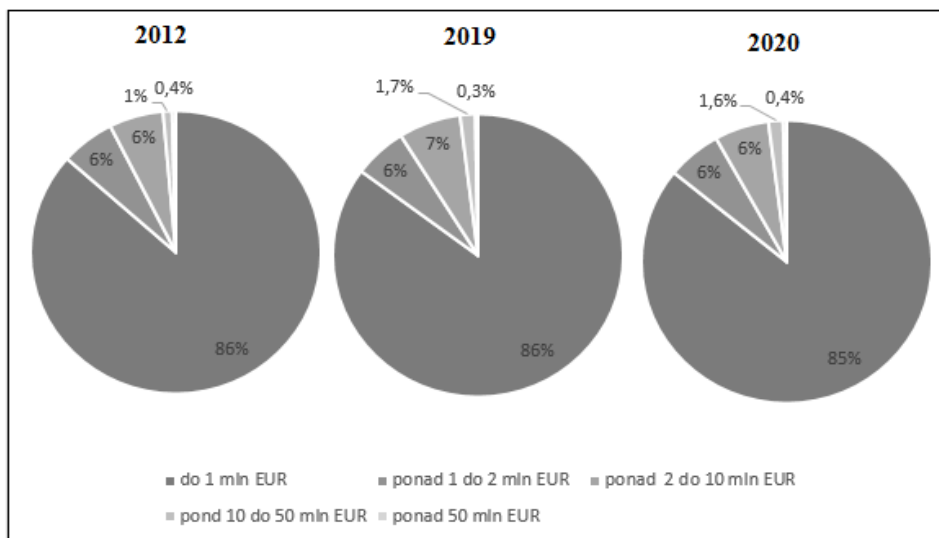
2. PRZEDSIĘBIORSTWA MŚP W NIEMCZECH W LATACH 2012–2020 – ICH ROZWÓJ PRZED I W TRAKCIE PANDEMII COVID-19

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Niemczech, określane jako *Mittelstand* czy KMU (niem. *Kleine und Mittlere Unternehmen*) nazywany jest motorem niemieckiej gospodarki. Do tego sektora należy największa liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą – na koniec 2019 r. niemiecki urząd statystyczny (*Statistisches Bundesamt*) odnotował ich 2,6 mln, co stanowiło 99% wszystkich podmiotów gospodarczych tego kraju. Największą część tego sektora stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (ok. 83%).

Przedsiębiorstwa *Mittelstand* prowadzą działalność w przeważającej większości w sektorze usług (w 41% w usługach opartych na wiedzy i w 35% w pozostałych usługach). Ponadto w 10% zajmują się budownictwem, oraz przetwórstwem przemysłowym i pozostałym przemysłem przetwórczym (Statista, 2022).

Biorąc pod uwagę obrót roczny w sektorze KMU w 2012 r., 2019 r. i 2020 r. (wykres nr 1) należy zauważyć, że sektor ten tworzą podmioty, których obrót roczny nie przekracza 50 mln EUR. Badania prowadzone każdego roku przez *KfW-Mittelstandspanel* wskazują, że w 86% wszystkich przedsiębiorstw obrót roczny nie przekroczył 1 mln EUR, z kolei 6% generowało obrót 2 mln EUR i do 10 mln EUR, a tylko w przypadku 0,4% podmiotów obrót roczny wynosił ponad 50 mln EUR.

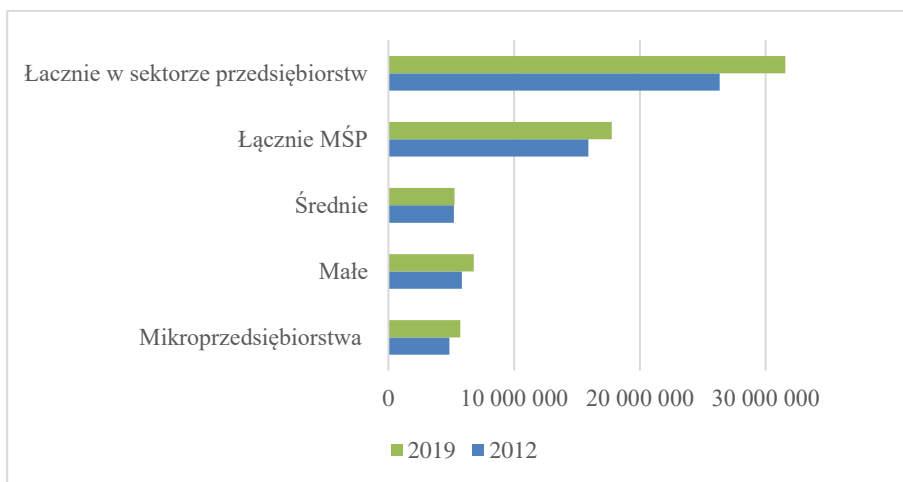

Wykres 1. Obrót roczny w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w 2012 r., 2019 r. i 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie KfW-Mittelstandspanel.

Znaczenie tego sektora w gospodarce Niemiec pokazuje liczba tworzonych miejsc pracy. W 2019 r. 56% (w 2012 r. 60%) wszystkich zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw było zatrudnionych w podmiotach KMU, co zostało przedstawione na wykresie nr 2. Dane *Statistisches Bundesamt* pokazują, że w 2019 r. 18% czynnych zawodowo osób pracowało w mikroprzedsiębiorstwach, 21% w małych firmach, a 17% w średnich przedsiębiorstwach. Sukcesywnie wzrasta liczba zatrudnionych w mikro i małych podmiotach (w okresie siedmioletnim wzrosła o blisko 1 mln pracowników), a w średnich firmach utrzymuje się na stałym poziomie (*Statistisches Bundesamt*, 2022). Co ciekawe, najwięcej pracodawców zatrudnia do pięciu pracowników (81% podmiotów). Jest to związane ze zjawiskiem tercjalizacji, czyli ze wzrostem sektora usług – ponad 75% przedsiębiorstw KMU prowadzi działalność w sektorze usług.

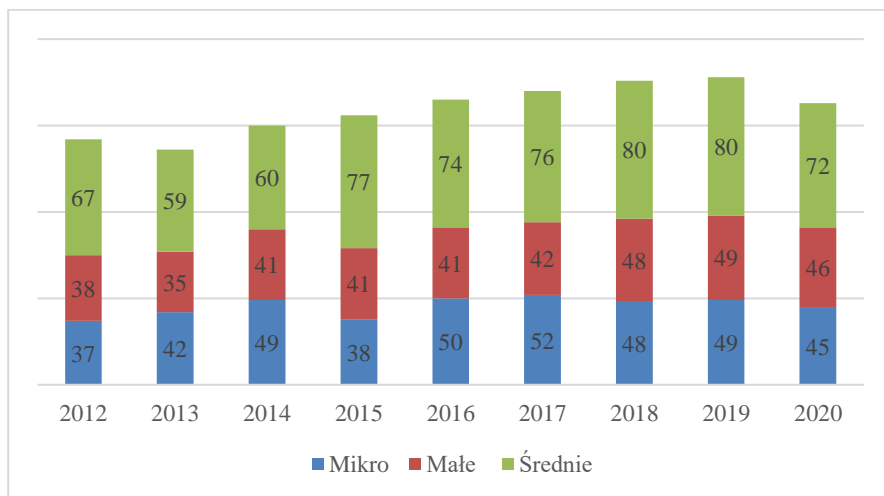
Wykres 2. Zatrudnienie w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w 2012 r. i 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie KfW-Mittelstandspanel.

Przedsiębiorstwa *Mittelstand* odgrywają również istotną rolę w tworzeniu wartości dodanej, bowiem co drugie euro generują właśnie te podmioty. Największy udział w tworzeniu wartości dodanej mają średnie przedsiębiorstwa – 15,6% w 2019 r., (zaś w 2012 r. było to 18,6%), następnie kolejno małe – 15,6% i mikro przedsiębiorstwa – 10,77%. Ich znaczenie różni się w zależności od sektora, w którym prowadzą działalność gospodarczą. Największe znaczenie w 2019 r. odnotowano w hotelarstwie i budownictwie – przedsiębiorstwa te generowały 78% obrotów i zatrudniały ok. 88% osób czynnych zawodowo. Najmniejszą rolę dla gospodarki, jako całości, odegrały przedsiębiorstwa prowadzące działalność w sektorze dostaw energii.

Wzrost wartości przedsiębiorstwa, a tym samym rozwój gospodarki krajowej warunkują podejmowane przez przedsiębiorstwa projekty inwestycyjne. Przez kilka lat po kryzysie w 2008 r., gospodarka Niemiec znajdowała się w okresie stagnacji, co odzwierciedla też poziom inwestycji przedsiębiorstw sektora KMU, który był na umiarkowanie niskim poziomie. Dopiero po 2013 r. zaobserwować można pozytywny trend inwestycyjny trwający do 2019 r., bowiem w tym okresie wartość nowo podjętych inwestycji w całym sektorze przedsiębiorstw niemal się podwoiła (KfW-Mittelstandspanel, 2021). Ożywienie w podejmowaniu nowych projektów inwestycyjnych było widoczne głównie w średnich przedsiębiorstwach (wykres nr 3). W analizowanym okresie wartość nowo podjętych przez nie inwestycji wzrosła o 21 mld EUR. Inwestowały one głównie w aktywa trwałe, rzadziej

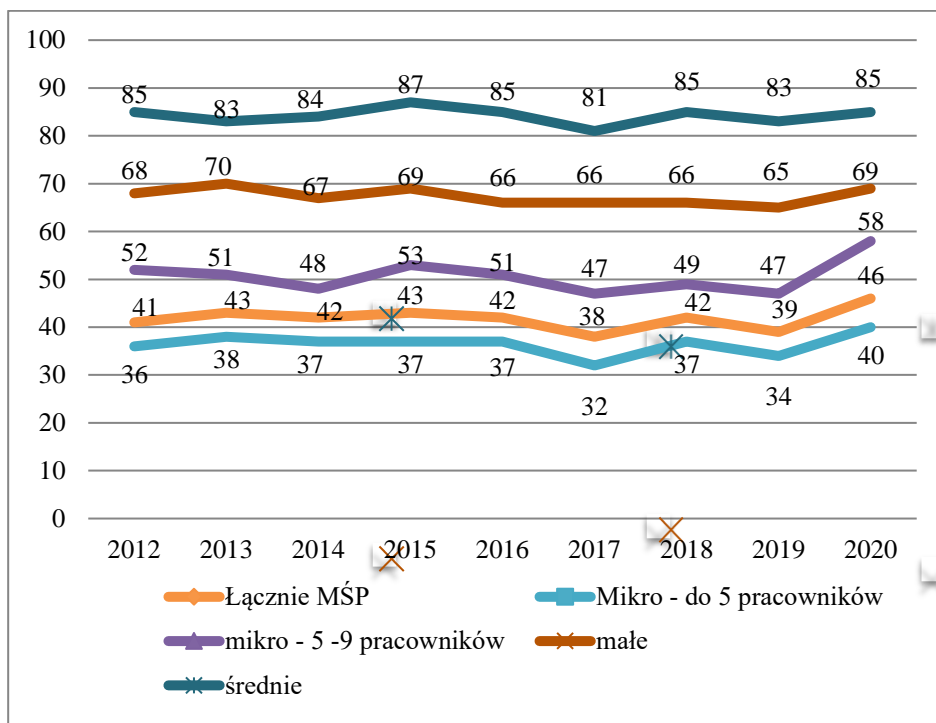
w aktywa obrotowe. Małe przedsiębiorstwa dopiero w 2018 r. zwiększyły wolumen podejmowanych projektów inwestycyjnych, a mikro firmy tylko w 2016 r. i 2017 r. Łącznie sektor KMU zwiększył wartość inwestycji z 136 mld EUR w 2013 r. do 178 mld EUR w 2019 r.

Wykres 3. Nowe inwestycje w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2012-2020 [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie KfW-Mittelstandspanel.

Biorąc pod uwagę odsetek przedsiębiorstw KMU, które podejmowały inwestycje trend jest niejednoznaczny, bowiem pomimo tego, że rosła wartość nowo podjętych inwestycji, to w 2017 r. i 2019 r. spadł odsetek podmiotów z nowymi inwestycjami (w każdej kategorii przedsiębiorstwa). Oznacza to, że mniej przedsiębiorstw prowadziło projekty inwestycyjne (1,5 mln podmiotów gospodarczych), ale za to o wyższej wartości. Sytuację tę przedstawia wykres nr 4.

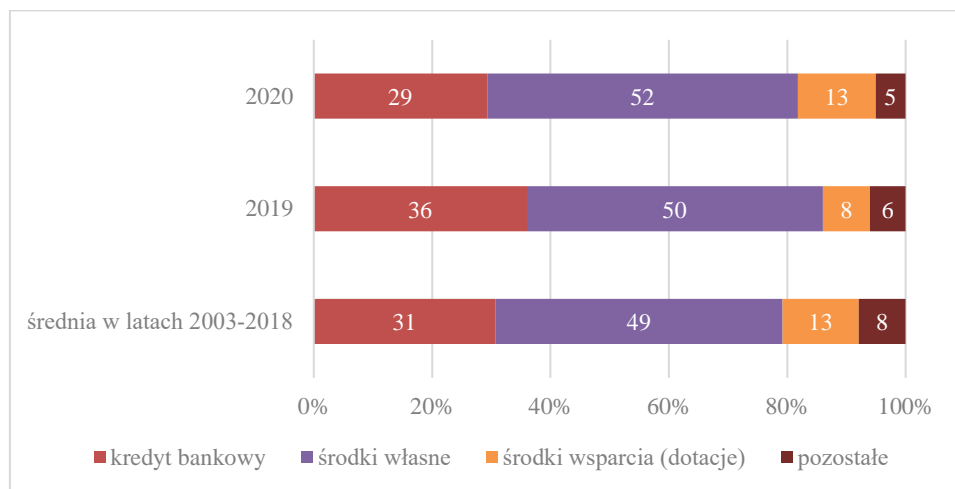

Wykres 4. Odsetek przedsiębiorstw sektora małych i średnich przedsiębiorstw z inwestycjami w latach 2012-2020 [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie KfW-Mittelstandspanel.

Pozytywny trend inwestycyjny został jednak zachwiany przez pandemię COVID-19, która spowodowała ogromną niepewność inwestycyjną. W samym 2020 r. wolumen nowo podjętych inwestycji spadł o 16%, nominalnie o 26 mld EUR. Z kolei widać przyrost odsetka przedsiębiorstw z nowo podjętymi inwestycjami – szczególnie w mikroprzedsiębiorstwach zatrudniających od 5 do 9 pracowników. Badania *KfW-Mittelstandspanel* pokazują, że pandemia COVID-19 zmieniła potrzeby i preferencje inwestycyjne podmiotów gospodarczych, tzn. wiele wcześniej zaplanowanych projektów inwestycyjnych nie zostało wdrożonych, a ustąpiły one miejsca mniejszym projektom, które miały pomóc przedsiębiorstwom lepiej dostosować się do sytuacji kryzysowej. Były to inwestycje zgodne z nowymi wymaganiami sanitarnymi, digitalizację produktów, czy inwestycje związane z modernizacją infrastruktury IT (tworzenie *home office*, wykorzystanie nowych aplikacji cyfrowych itp.). Pandemia COVID-19 przyspieszyła cyfryzację i digitalizację gospodarki.

Inwestycje przedsiębiorstw z sektora MŚP w Niemczech finansowane są w znaczącej części ze środków własnych (wykres nr 5). Drugim źródłem finansowania jest kredyt bankowy, który do 2019 r. był względnie stały i oscylował w granicach 31–36% źródeł finansowania. Stosunkowo niski udział w finansowaniu inwestycji mają środki wsparcia takie jak dotacje, czy alternatywne źródła finansowania przedsiębiorstw tj. *venture capital*. Kredyt bankowy, jako główne źródło finansowania zewnętrznego, wykorzystywały głównie mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 5 do 9 pracowników (od 35 do 50% źródeł finansowania inwestycji) i małe przedsiębiorstwa (odpowiednio 36-41%). Pandemia COVID-19 i utrudnienia z niej wynikające spowodowały, że udział kredytu bankowego w finansowaniu inwestycji tego sektora spadł (najbardziej w przypadku mikroprzedsiębiorstw z 50% w 2019 r. do 34% w 2020 r.).

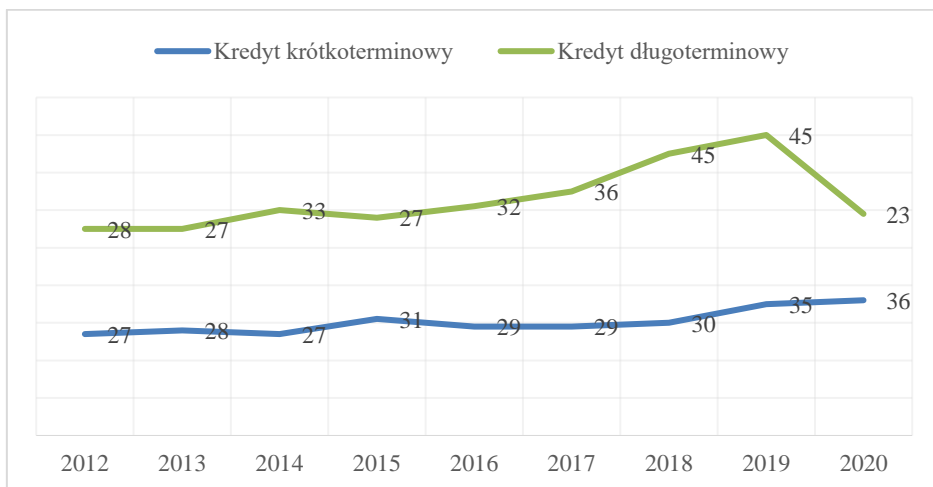

Wykres 5. Źródła finansowania inwestycji w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2003-2020 (jako procent inwestycji)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie KfW-Mittelstandspanel.

Analiza okresu zapadalności kredytów bankowych, z których korzystały przedsiębiorstwa KMU wskazuje na wyraźny wzrost wartości kredytów długoterminowych, chociaż zmniejszyła się liczba podmiotów z kredytem bankowym (wykres nr 6). Kredyt o krótkim terminie zapadalności oscylował w granicach 28–35 mln EUR. Sytuację tę zmienił kryzys spowodowany pandemią COVID-19. Największy spadek wartości kredytu bankowego wykorzystywanego na finansowanie projektów inwestycyjnych wystąpił w segmencie kredytów długotermino-

wych – z 45 mld EUR do 23 mld EUR. Spadek ten odzwierciedla ogromną niepewność dużej części przedsiębiorstw. Brak zaufania, bezpieczeństwa i przewidywalności spowodował, że podmioty *Mittelstand* wołały uniknąć kolejnych zobowiązań finansowych.

Wykres 6. Kredyt bankowy przedsiębiorstw sektora małych i średnich przedsiębiorstw według terminu zapadalności w latach 2012-2020 [w mln EUR]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie KfW-Mittelstandspanel.

Dużym utrudnieniem w dostępie do kredytowania przedsiębiorstw z sektora MŚP jest brak odpowiedniego zabezpieczenia wymaganego przez instytucje kredytowe. W dobie niskich stóp procentowych, które Europejski Bank Centralny utrzymywał przez wiele lat, dostępność kredytu bankowego nie zależała od kosztu pozyskania kapitału na rynku, ale głównie od przedstawienia stosownych zabezpieczeń. Obecnie zaś szok makroekonomiczny spowodowany pandemią COVID-19 negatywnie wpływa na jakość portfela kredytowego powodując wzrost odsetka kredytów zagrożonych. Świadomość większego ryzyka instytucji kredytowych powoduje większą awersję do ryzyka banków i zmniejsza podaż kredytów. Ułatwieniem dostępu do kredytów bankowych dla podmiotów MŚP są gwarancje i poręczenia kredytowe, które korzystnie wpływają na jakość portfela kredytowego banków uniwersalnych, a z drugiej strony umożliwiają harmonijny rozwój sektora KMU w Niemczech.

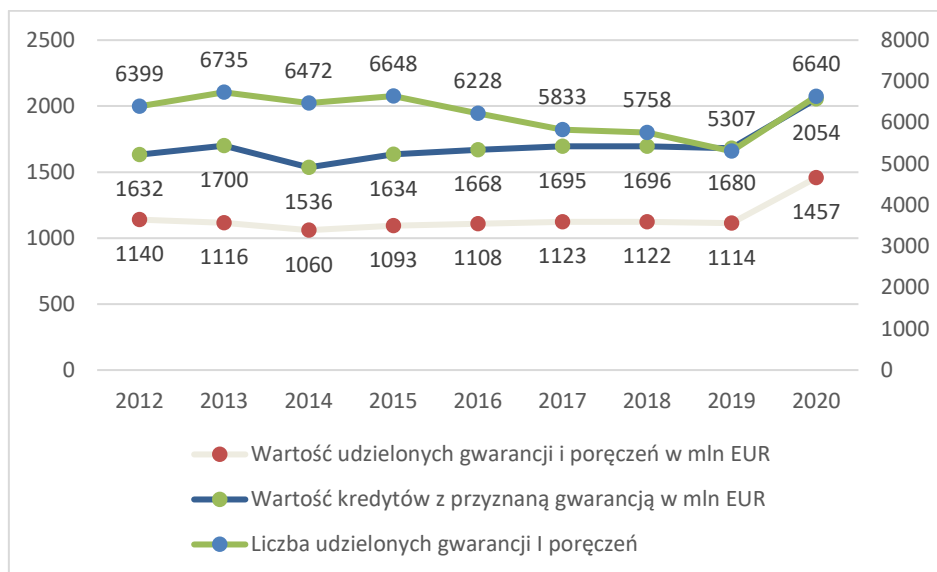
3. ROLA BANKÓW GWARANCYJNYCH DLA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW SEKTORA MŚP

Banki gwarancyjne, jak i inne instytucje poręczeń kredytowych w ostatnich latach zyskują na znaczeniu, a w szczególności w czasie kryzysu (np. kryzys z 2008 r., czy pandemia COVID-19) traktowane są jako instrument polityczny zwiększający dostęp do finansowania zewnętrznego dedykowany dla przedsiębiorstw z sektora MŚP, czy młodych przedsiębiorstw. Dzięki ich działalności w Niemczech panuje korzystny klimat do zakładania nowych przedsiębiorstw, których często jedynym kapitałem jest „specjalistyczne know-how”, jak i prowadzenie działalności inwestycyjnej w innowacje. Działalność banków gwarancyjnych pośrednio przyczynia się również do zachowywania istniejących miejsc pracy i tworzenia nowych.

3.1. Działalność banków gwarancyjnych w czasie stabilnego rozwoju gospodarki

Gospodarka niemiecka po kryzysie w 2008 r. znajdowała się w fazie ożywienia gospodarczego, co przejawiało się wyższym tempem wzrostu PKB – w 2017 r. o 2,5%, w 2018 r. o 1,5%, a w 2020 r. zanotowano spadek o 5% wywołany pandemią COVID-19 i kolejny wzrost o 2,5% w 2021 r. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw do czasu pandemii COVID-19 była na bardzo dobrym poziomie. Wśród przedsiębiorstw panował nastrój inwestycyjny, o czym świadczą m.in. wysoka część zainwestowanego kapitału własnego, wysoka liczba zaciągniętych kredytów, wyższa wartość gwarancji udzielonych przez banki gwarancyjne pomimo spadku liczby udzielonych zgód.

Dobra koniunktura gospodarcza i sprzyjające warunki ze strony otoczenia przedsiębiorstw MŚP w Niemczech zachęcały je do inwestycji. Badania Deutsche Bundesbank „*Bank Lending Survey*” dowodzą, że do 2019 r. banki łądziły warunki kredytowania. Zabezpieczenia, które oferowały banki gwarancyjne, tj. gwarancje i poręczenia kredytowe umożliwiały rozwój obecnych podmiotów MŚP i zakładanie nowych konkurencyjnych. Przykładowo, w 2018 r. banki gwarancyjne zatwierdziły 5 758 wniosków na udzielenie gwarancji i poręczeń kredytowych. Liczbę udzielonych gwarancji oraz ich wolumen zaprezentowano na wykresie nr 7.

Wykres 7. Gwarancje i poręczenia kredytowe udzielone przez banki gwarancyjne w latach 2012-2020 oraz wartość kredytów udzielonych przez instytucje kredytowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w Verbandsberichte VdB.

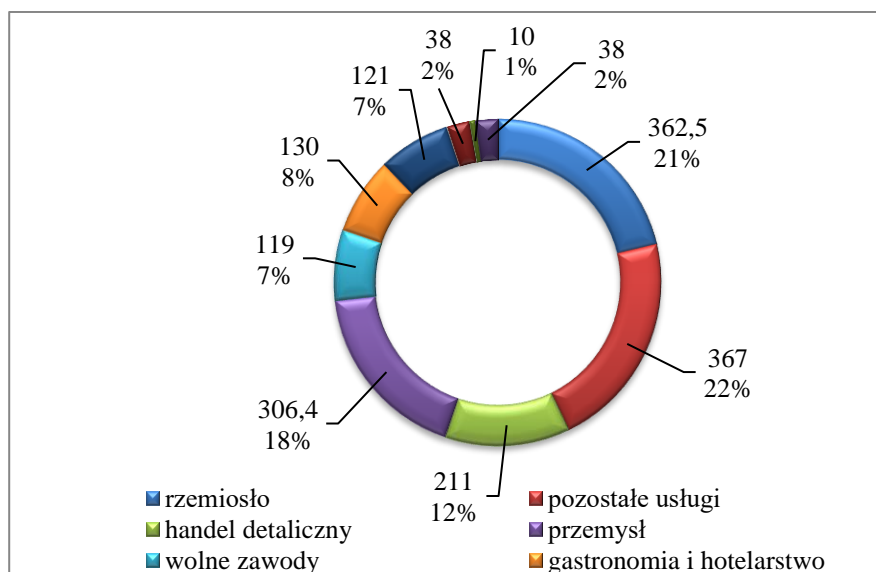
Liczba udzielonych gwarancji i poręczeń kredytowych w latach 2012–2016 była na stałym poziomie i oscylowała w granicach 6 228–6 735, a wolumen udzielonych kredytów wynosił średnio 1,1 mld EUR. Dobra koniunktura gospodarcza oznacza zwykle nieco niższy popyt na produkty banków gwarancyjnych, bowiem przedsiębiorstwa zwiększały kapitał własny z wypracowanego zysku i nie zgłaszały zapotrzebowania na gwarancje. Pomimo tego, że w 2018 r. spadła liczba zatwierdzonych zgód na udzielenie gwarancji i poręczeń, to ich wolumen utrzymywał się na wysokim poziomie i wynosił 1,12 mld EUR. Oznacza to, że banki i inne instytucje kredytowe w Niemczech mogły udzielić kredytów na łączną kwotę 1,7 mld EUR. Pamiętając, że kredytobiorcy muszą wnieść kapitał własny, a banki gwarancyjne gwarantują do 80% całkowitego finansowania, to dźwignia finansowa jest jeszcze większa (czterokrotność wartości kredytów), co oznacza, że przedsiębiorstwa KMU objęte gwarancjami były w stanie zainwestować w 2018 r. blisko 7 mld EUR.

Gwarancje mają również pozytywny wpływ na rynek pracy – w samym 2018 r. banki gwarancyjne pomogły stworzyć lub utrzymać prawie 74 tys. miejsc pracy. Efekt długoterminowy jest jeszcze większy, ponieważ w okresie 2012–2018 średnia liczba udzielonych gwarancji i poręczeń kredytowych wynosiła prawie 6300, a liczba zabezpieczonych miejsc pracy ok. 85 tys. Na koniec 2018 r.

banki gwarancyjne posiadały w swoich portfelach poręczenia i gwarancje w wysokości ponad 5,6 mld EUR udzielonych 43 307 przedsiębiorstwom KMU.

Najwięcej udzielonych gwarancji i poręczeń trafiło do przedsiębiorstw w Badenii-Wirtembergii, Hamburga, Nadrenii-Północnej, Westfalii oraz Szlezwik-Holsztyn (stare landy). Regionami o najwyższej stopie poręczeń i gwarancji były zaś Brandenburgia (76,9%) oraz Saksonia-Anhalt (76,4%). Ponad połowa udzielonych gwarancji i poręczeń kredytowych trafiła do *start-upów* – w tym więcej do *start-upów* wykupujących udziały w istniejącej firmie, niż do nowo rozpoczynających działalność gospodarczą. Podział przedsiębiorstw ze względu na branżę prowadzonej działalności gospodarczej przedstawiono na wykresie nr 8.

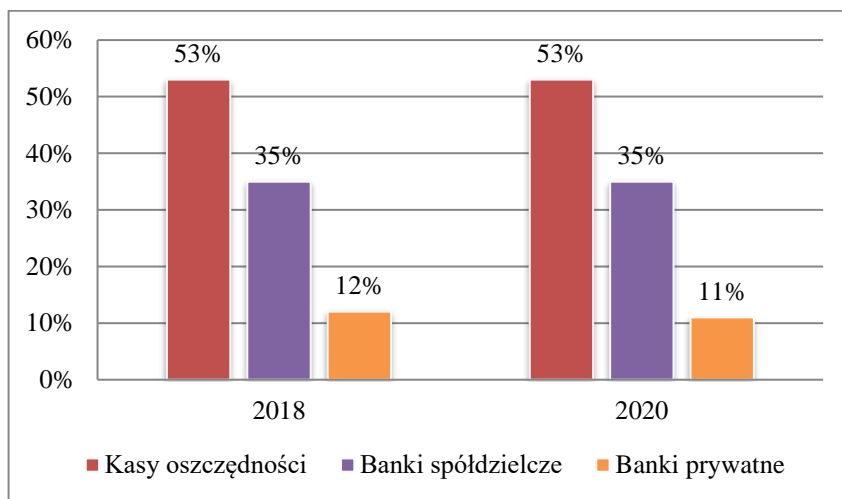

Wykres 8. Beneficjenci przyznanych gwarancji i poręczeń kredytowych w 2018 r. według sektorów oraz wartość kredytów udzielonych przez instytucje kredytowe tym sektorom [w mln EUR]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zwartych w sprawozdaniu Vebandsbericht 2018 r.

W analizowanym okresie największymi beneficjentami gwarancji i poręczeń kredytowych były sektor rzemiosła i usług (wykres nr 8). Na te dwa sektory przypada prawie połowa wszystkich udzielonych gwarancji i poręczeń. Banki gwarancyjne przyznały po 247 mln EUR gwarancji, co powodowało, że podmiotom z sektora rzemiosła zostały przyznane kredyty o wartości 362,5 mln EUR, zaś z sektora usług o wartości 367 mln EUR. Najmniej gwarancji otrzymały podmioty MŚP z sektora transportu, ogrodnictwa oraz rolnictwa i leśnictwa.

Proces otrzymania gwarancji jest wieloetapowy i wymaga otrzymania pozytywnych decyzji zarówno w banku uniwersalnym (kredytującym), jak i banku gwarancyjnym (udzielającym gwarancji lub poręczenia kredytowego). Największym partnerem finansowym z przyznawaniu kredytów z gwarancją banków gwarancyjnych są od wielu lat kasy oszczędności (wykres nr 9). W 2018 r. kasy oszczędności udzieliły kredytów zabezpieczonych gwarancjami o wartości 756 mln EUR. W pozostałych grupach bankowych, udział, w analizowanych latach, jest niemal niezmienny.

Wykres 9. Współpraca banków gwarancyjnych z kredytującymi przedsiębiorstwa MŚP instytucjami kredytowymi w 2018 i 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w Verbandsberichte VdB.

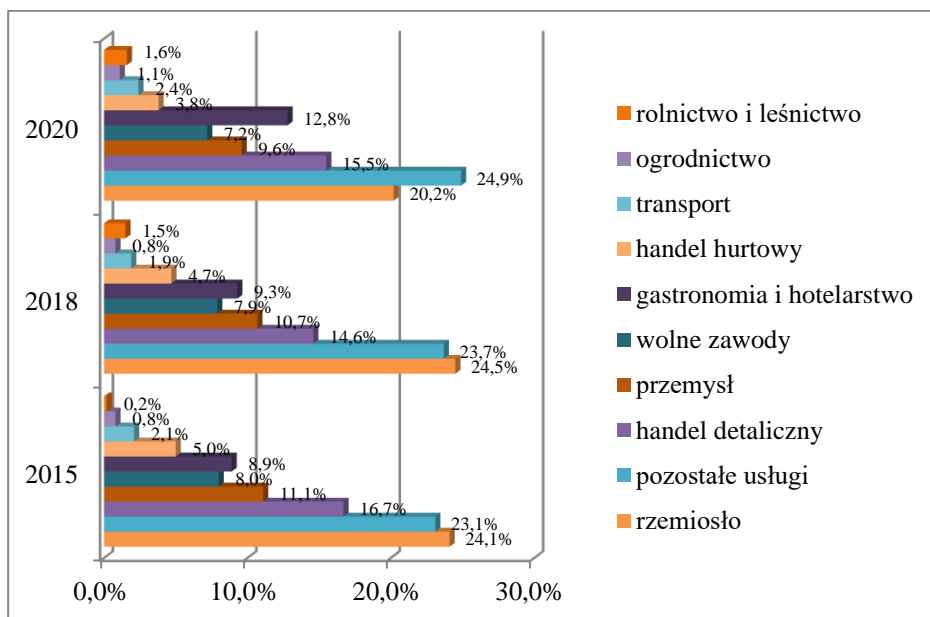
3.2. Działalność banków gwarancyjnych w czasie niestabilności gospodarczej wywołanej pandemią COVID-19

Niemiecka gospodarka po niemal dziesięcioletniej fazie wzrostu gospodarczego znalazła się w wyniku pandemii COVID-19 w recesji. *Statistisches Bundesamt* wyliczył, że PKB realny w 2020 r. był niższy o 5% niż w roku poprzednim. Kryzys wywołany pandemią COVID-19 dotkliwie uderzył w przemysł i sektor usług, choć i inne sektory odczuły jej skutki. Wyniki gospodarcze w sektorze produkcyjnym głównie w wyniku lockdownu i zakłócenia globalnych łańcuchów dostaw spadły o 9,7%, a w przetwórstwie przemysłowym nawet o 10,4%. W sektorze usług odnotowano największe do tej pory spadki o 6,3% – szczególnie w sek-

torze połączonym, tj. handel, transport oraz gastronomia i hotelarstwo. Ograniczenia sanitarne w zakwaterowaniu gości i gastronomii doprowadziły do głębokiej recesji branży hotelarskiej. Jedynie handel internetowy i przemysł budowlany sprostał wyzwaniom kryzysowym i zyskiwały na znaczeniu.

Pandemia COVID-19 ograniczyła również wzrost na rynku pracy o 1,1% w stosunku do 2019 r. Szczególnie dotkliwe skutki odczuli pracownicy zatrudnieni w niepełnym wymiarze oraz osoby samozatrudnione. Jedynie dzięki specjalnym przepisom dotyczącym skróceniu wymiaru czasu pracy udało się uniknąć kolejnych zwolnień.

Przedsiębiorstwa pokrywały oczekiwane straty ze środków własnych lub musiały zaciągać kredyty, aby zlikwidować ograniczenia płynności. Wiele przedsiębiorstw spotkało się z ograniczeniami w dostępie do kredytowania z powodu niedostatecznego zabezpieczenia i zgłaszało popyt na produkty banków gwarancyjnych. Jak pokazuje wykres nr 7, w 2020 r. wzrosła liczba udzielonych pozytywnych decyzji o przyznaniu gwarancji o ponad tysiąc. Banki gwarancyjne udzieliły łącznie gwarancji o wartości blisko 1,5 mld EUR, co pozwoliło na przyznanie linii kredytowych w bankach uniwersalnych w wysokości ponad 2 mld EUR. Pandemia COVID-19 spowodowała, że wybrane sektory, tj. gastronomia i hotelarstwo, czy transport, które jak dotąd zgłaszały popyt na gwarancje i poręczenia kredytowe na umiarkowanym poziomie, coraz częściej sięgały po nie (wykres nr 10). Udział udzielonych gwarancji w sektorze gastronomia i hotelarstwo w całkowitej liczbie udzielonych gwarancji i poręczeń kredytowych wzrósł w wyniku pandemii COVID-19 o ponad 4 p.p. w transporcie o 5 p.p. Co więcej, ponad połowa sfinansowanych projektów (52%) dotyczyła poręczeń i gwarancji dla istniejących od lat firm. To zatrzymało lata rozwoju, przynajmniej tymczasowo.

Wykres 10. Struktura gwarancji i poręczeń kredytowych według branży w okresie poprzedzającym i w okresie wybuchu panemii COVID-19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w Verbandsberichte VdB.

Zwiększona liczba udzielonych gwarancji opiewających na wyższą wartość była możliwa dzięki specjalnemu rozporządzeniu „*Bundesregelung Bürgschaften 2020*“, w ramach którego podniesiono górną granicę gwarancji oraz regwarancję rządu federalnego dla niemieckich banków gwarancyjnych (Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, 2020). Gwarancje mogły być udzielane firmom, które do czasu pandemii COVID-19 miały rentowne modele biznesowe i mogły być przeznaczone na finansowanie kapitału obrotowego i inwestycji (kredyty, rachunki bieżące i linie gwarancyjne lub finansowanie leasingiem) do wartości 2,5 mln EUR (poprzednio 1,25 mln EUR). Programy te skierowano do wszystkich sektorów, a w szczególności dla małych i średnich przedsiębiorstw.

PODSUMOWANIE

Zapotrzebowanie na gwarancje jest wynikiem niedoskonałości rynku w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw oraz przedsiębiorstw rozpoczynających działalność, które ze względu na zbyt niski poziom kapitału własnego lub jego brak nie mają dostępu do kredytu bankowego. Ponadto niekorzystne warunki gospodarcze, tj. wysokie wymagania kredytowe, brak zabezpieczenia czy wysoka

asymetria informacji powodują, że wiele przedsiębiorstw pomimo pomysłu i chęci realizacji projektów inwestycyjnych musi z nich zrezygnować. W celu zmniejszenia luki finansowania i poprawy dostępu do finansowania zewnętrznego kredytem bankowym, w Niemczech istnieje system regionalnych prywatnych banków gwarancyjnych, które nie zaburzając mechanizmu rynkowego oferują przedsiębiorstwom gwarancje i poręczenia kredytowe, a przy tym dzielą ryzyko kredytowe z bankami kredytowymi i państwem.

Przeprowadzona w niniejszym artykule analiza dowodzi, że banki gwarancyjne generują wysoką wartość dodaną zwiększając dostępność kredytów bankowych i umożliwiając tym samym realizację projektów inwestycyjnych przedsiębiorstw sektora MSP oraz *start-upów*. Wynikający z ich działalności wzrost produkcji ogólnej i zatrudnienia ma pozytywny wpływ na dobrobyt gospodarczy. Ponadto banki gwarancyjne zwiększają efektywność operacyjną i przyczyniają się do zmniejszenia asymetrii informacji, specjalizując się w ocenie kredytowej przedsiębiorstw (bardziej jakościowej, niż ilościowej). Ich działalność oddziałuje pozytywnie również na instytucje kredytowe, bowiem biorą one na siebie dużą część ryzyka.

Chociaż w czasie dobrej koniunktury gospodarczej wiele istniejących od lat przedsiębiorstw nie potrzebuje w tak dużym stopniu produktów banków gwarancyjnych – korzystają z nich głównie *start-upy* czy inne nowotworzone podmioty, to wolumen przyznawanych gwarancji w latach 2012–2019 świadczy o wysokim zapotrzebowaniu na ich istnienie. Ponadto mają one pozytywny wpływ na rynek pracy – w latach 2012–2018 dzięki kredytom z gwarancjami zabezpieczonych zostało ok. 85 tys. miejsc pracy. Dzięki ich działalności w Niemczech panuje korzystny klimat do zakładania nowych przedsiębiorstw, których często jedynym kapitałem jest „specjalistyczne know-how”, jaki i prowadzenie działalności inwestycyjnej w innowacje.

Banki gwarancyjne zyskują na znaczenie najbardziej w czasie niestabilności gospodarczej – wówczas traktowane są jako instrument polityczny zwiększający dostęp do finansowania zewnętrznego przedsiębiorstw z sektora MSP, *start-upów*, czy młodych przedsiębiorców. Pandemia COVID-19 zrewidowała potrzeby i preferencje inwestycyjne podmiotów gospodarczych, wiele z nich musiało zaciągać kredyty bankowe na dostosowanie się do nowych wymogów sanitarnych i modernizację infrastruktury IT. Banki gwarancyjne odegrały wówczas znaczącą rolę, bowiem z jednej strony zmniejszyły awersję do ryzyka w bankach uniwersalnych przejmując na siebie ryzyko (90% lub w niektórych przypadkach wyżej), zaś z drugiej tworzyły klimat harmonijnego rozwoju w czasach niepewności i braku poczucia bezpieczeństwa.

Warunkiem poprawiającym większą dostępność gwarancji/poręczeń otrzymywanych od banków gwarancyjnych dla podmiotów głównie z sektora MSP

i zwiększającym wartość dodaną tych podmiotów kredytowych dla całego rynku finansowego powinno być zwiększenie regwarancji rządu/landu. Umożliwiłyby one stworzenie oferty dla większej ilości podmiotów i zachęciły przedsiębiorstwa do innowacyjnych działań i inwestycji.

BIBLIOGRAFIA

- Althammer W., Hoßfeld O., Siegert G. (2011), *20 Jahre Bürgschaftsbank Sachsen: Effekte auf die wirtschaftliche Entwicklung in Sachsen*, HHL – Leipzig Graduate School of Management, Leipzig.
- Beck T., Klapper L., Mendoza J.C. (2010), *The typology of partial credit guarantee funds around the world*, Journal of Financial Stability.
- Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (2020) *Maßnahmenpaket für Unternehmen gegen die Folgen des Coronavirus*, https://www.kanzlei-hps.de/files/hps_nachrichten/massnahmenpaket-fuer-unternehmen-gegen-die-folgen-des-coronavirus.pdf [dostęp: 15.11.2022].
- Cusmano L. (2013) *SME and Entrepreneurship Financing: The Role of Credit Guarantee Schemes and Mutual Guarantee Societies in supporting finance for small and medium-sized enterprises*, OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 1, OECD Publishing, Paris.
- Dąbkowska A., Flejterski S., red. (2021) *Niemiecki system bankowo-finansowy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań.
- Deutsche Bundesbank, *Bank Lending Survey*, Frankfurt am Main, <https://www.bundesbank.de/de/aufgaben/geldpolitik/volkswirtschaftliche-analysen/-/bank-lending-survey-fuer-deutschland-602486> [dostęp 8,11.2023].
- Eurostat (2020/2021), *SME Performance Review*,
- Flejterski S., Romiszewska I. (2004), *Niemiecki system bankowy. Wnioski dla Polski*, Twi-gger, Warszawa.
- Gostomski E. (2004), *Banki poręczeniowe w Niemczech*, Bank, nr 4.
- Hennecke P., Neuberger D. (2020), *Gesamtwirtschaftliche Effekte der Tätigkeit von Bürgschaftsbanken in den Neuen Bundesländern*, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.
- Honohan P. (2010) *Partial credit guarantees: Principles and practice*, Journal of Financial Stability.
- Kreditanstalt für Wiederaufbau (2021), *Mittelstandspanel 2021*, KfW Bankengruppe, Frankfurt am Main, <https://www.kfw.de/PDF/Download-Center/Konzernthemen/Research/PDF-Dokumente-KfW-Mittelstandspanel/KfW-Mittelstandspanel-2021.pdf>. [dostęp: 18.01.2023].
- Neuberger D. (2020), *Der Mehrwert von Bürgschaftsbanken und (Rück-)Bürgschaften für KMU: ein Literaturüberblick*, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, Duncker& Humblot, Berlin, Vol. 89, Issue. 2.
- Statista (2022), *Verteilung der mittelständischen Unternehmen in Deutschland nach Branchen im Jahr 2020*, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/261434/umfrage/mitelstaendische-unternehmen-in-deutschland-nach-branchen/> [dostęp: 30.06.2022].

Statistisches Bundesamt (2022), <https://www.destatis.de/DE/Themen/Branchen-Unternehmen/Unternehmen/Kleine-Unternehmen-Mittlere-Unternehmen/aktuell-beschaef-tigte.html> [dostęp: 20.11.2022].

Verbandsberichte VdB, <https://vdb-verbandsbericht.de/> [dostęp: 20.01.2023].

(www1) <https://vdb.ermoglicher.de/media/documents> [dostęp: 15.01.2023].

ROLA BANKÓW GWARANCYJNYCH W NIEMCZACH W TWORZENIU HARMONIJNEGO ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW Z SEKTORA MŚP

Streszczenie

W artykule podjęto próbę zbadania roli banków gwarancyjnych, których głównym celem działalności jest wspieranie rozwoju konkurencyjności przedsiębiorstw MŚP poprzez umożliwienie im dostępu do kredytowania poprzez udzielone gwarancje i poręczenia kredytowe, w tworzeniu harmonijnego rozwoju przedsiębiorstw tego sektora. Na początku scharakteryzowano banki gwarancyjne oraz ich wartość dodaną dla gospodarki. W części empirycznej, na podstawie danych zaczerpniętych z Verband Deutscher Bürgschaftsbanken e.V. przedstawiono ich udział we wspieraniu rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP w okresie przed pandemią COVID-19, jak i w jej trakcie. Z przeprowadzonej analizy wynika, że banki gwarancyjne zwiększają efektywność operacyjną i przyczyniają się do zmniejszenia asymetrii informacji, specjalizując się w ocenie kredytowej przedsiębiorstw (bardziej jakościowej, niż ilościowej), a przy tym zmniejszają lukę finansową. Ich działalność oddziałuje pozytywnie również na instytucje kredytowe, bowiem biorą one na siebie dużą część ryzyka. Dzięki ich działalności w Niemczech panuje korzystny klimat do zakładania nowych przedsiębiorstw, których często jedynym kapitałem jest „specjalistyczne know-how”, jak i innowacyjne przedsięwzięcie.

Słowa kluczowe: banki gwarancyjne, przedsiębiorstwa MŚP, kredyt, gwarancja kredytowa.

JEL Class: G21, G23, G28.

Zakończenie recenzji/ End of review: 02.11.2023

Przyjęto/Accepted: 20.11.2023

Opublikowano/Published: 27.11.2023